

CRNA GORA
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST

**Nacrt Testa tri kriterijuma za tržište usluga širokopojasnog
pristupa internetu na nivou maloprodaje**

– Odgovori na komentare –

Podgorica, oktobar 2018. godine

Agencija je sprovela Test tri kriterijuma na tržištu određenom Odlukom o provjeri ispunjenosti Testa tri kriterijuma na relevantnom tržištu širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje („Sl.list Crne Gore“, broj 6/18).

Javni konsultativni postupak o nacrtu Testa tri kriterijuma za tržište usluga širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje pokrenut je 20.07.2018. godine.

S tim u vezi, zainteresovane strane su pozvane da svoje komentare, mišljenja i sugestije na Nacrt dokumenta Test tri kriterijuma za tržište usluga širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje dostave najkasnije do 31.08.2018. godine u pisanoj formi ili putem email-a Agencije (ekip@ekip.me), nakon čega će pristigle primjedbe i sugestije biti razmotrene i biće utvrđen konačan tekst dokumenta.

Na nacrt Testa tri kriterijuma za tržište usluga širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje pristigli su komentari od Crnogorskog Telekomu i Telemacha. U narednoj tabeli dat je pregled komentara i odgovori Agencije na iste.

Tržište usluga širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje – Nacrt Testa tri kriterijuma

– Odgovori na komentare –

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Crnogorski Telekom	1.	<p><u>Strana 18</u> <u>4.2.2.1 xDSL pristup putem bakarne parice</u></p> <p>Crnogorski Telekom je od kraja 2016. godine počeo pružati korisnicima uslugu širokopojasnog pristupa internetu putem VDSL tehnologije na maloprodajnom nivou (markentinški naziv turboDSL) sa brzinom interneta 20Mb/s. Usluga širokopojasnog pristupa internetu turboDSL u posmatranom periodu bila je dostupna kroz duo pakete (internet + fiksna telefonija) i to: Extra Duo turboDSL sa maksimalnom brzinom interneta do 20/2 Mb/s, neograničenom količinom podataka uključenom u mjesečnu pretplatu od 18,81 eura i Biznis Duo 20 sa maksimalnom brzinom interneta do 20/2 Mb/s, neograničenom količinom podataka uključenom u mjesečnu pretplatu od 39,90 eura.</p> <p>Navedene cijene za pakete Extra Duo turboDSL i Biznis Duo 20 uzete su iz dostavljenog popunjenog upitnika Crnogorskog Telekom i podrazumijevaju cijene sa PDV-om.</p>	<p>Osim navedenog na <u>strani 18</u> u dijelu gdje se opisuju naše usluge širokopojasnog pristupa internetu turboDSL, želimo napomenuti da se Extra Duo turboDSL nudi i kroz Magenta pakete Magenta 1 L VDSL (20/2 Mbps) po cijeni od 35,9 eura i Magenta 1 L VDSL 940/2 Mbps) po cijeni od 49,5 eura.</p>	<p>Agencija prihvata predlog Crnogorskog Telekom i u tekst će biti uvršteni i ostali VDSL paketi.</p> <p>Agencija je koristila upitnik pri kreiranju tabele i iz tog razloga nije uključila pakete koje navodi Crnogorski Telekom.</p> <p>Agencija posjeduje informacije i cjenovnike koje operatori, pa i Crnogorski Telekom, dostavljaju na mjesečnom nivou, ali su iz razloga velikog broja paketa i ponuda kod svih operatora operatorima upućeni Upitnici koji su se odnosili na posmatrano tržište da bi postupak Analize bio bar donekle pojednostavljen.</p>

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije																																																																																																																																																																																																													
Crnogorski Telekom	2.	<p>Strana 24</p> <p><u>4.2.2.3 Pristup putem kablovskih mreža (KDS/HFC)</u></p> <p>Cjenovnik Crnogorskog Telekom:</p> <table border="1" data-bbox="398 523 947 778"> <thead> <tr> <th>Naziv paketa</th> <th>Maksimalna brzina download</th> <th>Maksimalna brzina upload</th> <th>Količina podataka</th> <th>Mjesečna pretplata</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ADSL Basic</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>do 128 kb/s</td> <td>2 GB</td> <td>10,56 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 2</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>do 256 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>12,74 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 5</td> <td>do 5 Mb/s</td> <td>do 512 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>16,74 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 7</td> <td>do 7 Mb/s</td> <td>do 768 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>19,58 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 20</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>20,33 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 30</td> <td>do 30 Mb/s</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>25,42 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 40</td> <td>do 40 Mb/s</td> <td>do 4 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>45,76 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo</td> <td>do 8 Mb/s</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo MI</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>100 GB</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo Hybrid</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo turbo DSL</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo Optika</td> <td>do 40 Mb/s</td> <td>do 4 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>21,90 €</td> </tr> <tr> <td>Plus</td> <td>do 100 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>31,90 €</td> </tr> </tbody> </table>	Naziv paketa	Maksimalna brzina download	Maksimalna brzina upload	Količina podataka	Mjesečna pretplata	ADSL Basic	do 1 Mb/s	do 128 kb/s	2 GB	10,56 €	ADSL Flat 2	do 2 Mb/s	do 256 kb/s	unlimited	12,74 €	ADSL Flat 5	do 5 Mb/s	do 512 kb/s	unlimited	16,74 €	ADSL Flat 7	do 7 Mb/s	do 768 kb/s	unlimited	19,58 €	Optika 20	do 20 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	20,33 €	Optika 30	do 30 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	25,42 €	Optika 40	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	45,76 €	Extra Duo	do 8 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo MI	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	100 GB	18,81 €	Extra Duo Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo turbo DSL	do 20 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo Optika	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	21,90 €	Plus	do 100 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	31,90 €	<p>U okviru podtacke 4.2.2.3 Pristup putem kablovskih mreža (KDS/HFC) na strani 24, potrebno je ažurirati tabelu kako slijedi:</p> <p>Cjenovnik Crnogorskog Telekom:</p> <table border="1" data-bbox="981 483 1619 1034"> <thead> <tr> <th>Naziv paketa</th> <th>Maksimalna brzina download</th> <th>Maksimalna brzina upload</th> <th>Količina podataka</th> <th>Mjesečna pretplata</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ADSL Basic</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>do 128 kb/s</td> <td>2 GB</td> <td>10,56 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 2</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>do 256 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>12,74 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 5</td> <td>do 5 Mb/s</td> <td>do 512 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>16,74 €</td> </tr> <tr> <td>ADSL Flat 7</td> <td>do 7 Mb/s</td> <td>do 768 kb/s</td> <td>unlimited</td> <td>19,58 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 20</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>20,33 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 30</td> <td>do 30 Mb/s</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>25,42 €</td> </tr> <tr> <td>Optika 40</td> <td>do 40 Mb/s</td> <td>do 4 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>45,76 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo</td> <td>do 8 Mb/s</td> <td>do 1 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo MI</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>100 GB</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo Hybrid</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo turbo DSL</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 2 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>18,81 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo Optika</td> <td>do 40 Mb/s</td> <td>do 4 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>21,90 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Duo Optika Plus</td> <td>do 100 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>31,90 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Trio ADSL</td> <td>do 4 Mbps</td> <td>do 1 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>28,90 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Trio VDSL</td> <td>do 20 Mbps</td> <td>do 2 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>28,90 €</td> </tr> <tr> <td>Extra Trio Optika</td> <td>do 40 Mbps</td> <td>do 4 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>28,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 M ADSL</td> <td>do 4 Mbps</td> <td>do 1 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>25,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 M Optika</td> <td>do 40 Mbps</td> <td>do 4 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>25,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 L ADSL</td> <td>do 5 Mbps</td> <td>do 1 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>35,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 L VDSL</td> <td>do 20 Mbps</td> <td>do 2 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>35,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 L Hybrid</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>35,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 L Optika</td> <td>do 50 Mbps</td> <td>do 5 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>35,90 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 XL ADSL</td> <td>do 10 Mbps</td> <td>do 1 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>49,50 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 XL VDSL</td> <td>do 40 Mbps</td> <td>do 2 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>49,50 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 XL Hybrid</td> <td>do 20 Mb/s</td> <td>do 10 Mb/s</td> <td>unlimited</td> <td>49,50 €</td> </tr> <tr> <td>Magenta 1 XL Optika</td> <td>do 100 Mbps</td> <td>do 10 Mbps</td> <td>unlimited</td> <td>49,50 €</td> </tr> </tbody> </table> <p>Naime, nakon Extra Duo Optika Plus dodati su i ostali kombinovani paketi koji su dio ponude Crnogorskog Telekom, a koji su greškom izostali u dostavljenom upitniku jer se kao uzorak koristio popunjeni upitnik iz 2012. kada tih paketa nije bilo. To su svakako paketi o kojima, poznato je, kroz mjesečni izvještaj izvještavamo i Agenciji šaljemo informacije i cjenovnik kod bilo kakvih promjena.</p>	Naziv paketa	Maksimalna brzina download	Maksimalna brzina upload	Količina podataka	Mjesečna pretplata	ADSL Basic	do 1 Mb/s	do 128 kb/s	2 GB	10,56 €	ADSL Flat 2	do 2 Mb/s	do 256 kb/s	unlimited	12,74 €	ADSL Flat 5	do 5 Mb/s	do 512 kb/s	unlimited	16,74 €	ADSL Flat 7	do 7 Mb/s	do 768 kb/s	unlimited	19,58 €	Optika 20	do 20 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	20,33 €	Optika 30	do 30 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	25,42 €	Optika 40	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	45,76 €	Extra Duo	do 8 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo MI	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	100 GB	18,81 €	Extra Duo Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo turbo DSL	do 20 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	18,81 €	Extra Duo Optika	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	21,90 €	Extra Duo Optika Plus	do 100 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	31,90 €	Extra Trio ADSL	do 4 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	28,90 €	Extra Trio VDSL	do 20 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	28,90 €	Extra Trio Optika	do 40 Mbps	do 4 Mbps	unlimited	28,90 €	Magenta 1 M ADSL	do 4 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	25,90 €	Magenta 1 M Optika	do 40 Mbps	do 4 Mbps	unlimited	25,90 €	Magenta 1 L ADSL	do 5 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	35,90 €	Magenta 1 L VDSL	do 20 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	35,90 €	Magenta 1 L Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	35,90 €	Magenta 1 L Optika	do 50 Mbps	do 5 Mbps	unlimited	35,90 €	Magenta 1 XL ADSL	do 10 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	49,50 €	Magenta 1 XL VDSL	do 40 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	49,50 €	Magenta 1 XL Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	49,50 €	Magenta 1 XL Optika	do 100 Mbps	do 10 Mbps	unlimited	49,50 €	<p>Agencija prihvata predlog Crnogorskog Telekom i u tabelu će biti uvršteni i ostali paketi.</p> <p>Agencija je koristila upitnik pri kreiranju tabele i iz tog razloga nije uključila pakete koje navodi Crnogorski Telekom.</p> <p>Agencija posjeduje informacije i cjenovnike koje operatori, pa i Crnogorski Telekom, dostavljaju na mjesečnom nivou, ali su iz razloga velikog broja paketa i ponuda kod svih operatora operatorima upućeni Upitnici koji su se odnosili na posmatrano tržište da bi postupak Analize bio bar donekle pojednostavljen.</p>
		Naziv paketa	Maksimalna brzina download	Maksimalna brzina upload	Količina podataka	Mjesečna pretplata																																																																																																																																																																																																											
ADSL Basic	do 1 Mb/s	do 128 kb/s	2 GB	10,56 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 2	do 2 Mb/s	do 256 kb/s	unlimited	12,74 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 5	do 5 Mb/s	do 512 kb/s	unlimited	16,74 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 7	do 7 Mb/s	do 768 kb/s	unlimited	19,58 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 20	do 20 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	20,33 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 30	do 30 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	25,42 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 40	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	45,76 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo	do 8 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo MI	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	100 GB	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo turbo DSL	do 20 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo Optika	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	21,90 €																																																																																																																																																																																																													
Plus	do 100 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	31,90 €																																																																																																																																																																																																													
Naziv paketa	Maksimalna brzina download	Maksimalna brzina upload	Količina podataka	Mjesečna pretplata																																																																																																																																																																																																													
ADSL Basic	do 1 Mb/s	do 128 kb/s	2 GB	10,56 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 2	do 2 Mb/s	do 256 kb/s	unlimited	12,74 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 5	do 5 Mb/s	do 512 kb/s	unlimited	16,74 €																																																																																																																																																																																																													
ADSL Flat 7	do 7 Mb/s	do 768 kb/s	unlimited	19,58 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 20	do 20 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	20,33 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 30	do 30 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	25,42 €																																																																																																																																																																																																													
Optika 40	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	45,76 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo	do 8 Mb/s	do 1 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo MI	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	100 GB	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo turbo DSL	do 20 Mb/s	do 2 Mb/s	unlimited	18,81 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo Optika	do 40 Mb/s	do 4 Mb/s	unlimited	21,90 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Duo Optika Plus	do 100 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	31,90 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Trio ADSL	do 4 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	28,90 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Trio VDSL	do 20 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	28,90 €																																																																																																																																																																																																													
Extra Trio Optika	do 40 Mbps	do 4 Mbps	unlimited	28,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 M ADSL	do 4 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	25,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 M Optika	do 40 Mbps	do 4 Mbps	unlimited	25,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 L ADSL	do 5 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	35,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 L VDSL	do 20 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	35,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 L Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	35,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 L Optika	do 50 Mbps	do 5 Mbps	unlimited	35,90 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 XL ADSL	do 10 Mbps	do 1 Mbps	unlimited	49,50 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 XL VDSL	do 40 Mbps	do 2 Mbps	unlimited	49,50 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 XL Hybrid	do 20 Mb/s	do 10 Mb/s	unlimited	49,50 €																																																																																																																																																																																																													
Magenta 1 XL Optika	do 100 Mbps	do 10 Mbps	unlimited	49,50 €																																																																																																																																																																																																													

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	1.	Komentar se ne odnosi na neki konkretan dio teksta u nacrtu dokumenta	<p style="text-align: center;">Uvod</p> <p>Prema čl. 65, st. 3 Zakona o elektronskim komunikacijama, EKIP može utvrditi da prethodnoj regulaciji mogu biti podložna i tržišta koja istovremeno ispunjavaju sljedeće kriterijume:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) postojanje snažnih i trajnih barijera za ulazak na tržište, strukturne, pravne i regulatorne prirode; 2) struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine; 3) primjena propisa kojima se uređuje zaštita konkurencije ne obezbjeđuje efikasno otklanjanje nedostataka na tržištu. <p>Primjenom navedenih kriterijuma, u januaru 2014. godine, EKIP je utvrdio da tržište usluga širokopojsnog Interneta na nivou maloprodaje podleže prethodnoj regulaciji, te proglasio Crnogorski Telekom za operatora sa značajnom tržišnom snagom na konkretnom tržištu („Prethodna Analiza“). Nakon ponovljene analize, prema mišljenju Telemach-a, EKIP ispravno zaključuje da su prvi kriterijum i treći kriterijum zadovoljeni na relevantnom tržištu; međutim, EKIP je zaključio da drugi kriterijum nije zadovoljen u konkretnom slučaju, te je shodno tome utvrdio da tržište širokopojsnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje nije podložno prethodnoj regulaciji. Telemach smatra da ovakav zaključak nije opravdan, odnosno da EKIP nije uzeo sve odlučne činjenice u obzir pri analizi ispunjenosti drugog kriterijuma, te shodno tome želi da ukaže na određena pitanja od značaja za predmetnu analizu.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Temach u svom komentaru navodi da Agencija nije ispravno donijela zaključak pri razmatranju Testa tri kriterijuma. Agencija je međutim, uzela u obzir sve činjenice na predmetnom tržištu i na osnovu istih donijela zaključak da predmetno tržište istovremeno ne ispunjava tri kriterijuma u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, što je potreban uslov za razmatranje primjene prethodne regulacije na navedenom tržištu. U prilog zaključku Agencije ide i činjenica da ovo maloprodajno tržište, u ovom trenutku, nigdje u državama članicama Evropske Unije nije predmet prethodne regulacije. Čak i u onim državama u kojima je predmetno tržište bilo predmet prethodne regulacije, poslednjim sprovedenim analizama relevantnog tržišta, navedeno tržište je deregulisano.</p>

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	2.	Komentar se ne odnosi na neki konkretan dio teksta u nacrtu dokumenta	<p>Propuštanje da se sprovede analiza očekivanog razvoja tržišta</p> <p>Kao što EKIP ispravno navodi, drugi kriterijum je dinamički kriterijum, koji zahtjeva da se odredi da li tržište u određenom periodu teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Izričita zakonska odredba, ali i načela odgovarajućih dokumenata u evropskoj praksi, zahtijevaju da se pri analizi sprovede dinamička analiza očekivanog razvoja tržišta (eng. <i>forward-looking perspective</i>), odnosno da nadležni organ analizira razvoj tržišta najmanje u periodu sledeće analize.</p> <p>EKIP je u analizi drugog kriterijuma isključivo razmatrao postojeće stanje na tržištu u prethodnom periodu, bez razmatranja očekivanog razvoja tržišta, odnosno utvrđivanja budućih trendova i kretanja tržišta. S obzirom na činjenicu da je u dosadašnjem periodu važila prethodna regulacija relevantnog tržišta, EKIP je imao posebnu obavezu da pri analizi tržišta razmotri i očekivani razvoj tržišta, odnosno da putem upitnika i ekonometrijskog modeliranja predvidi i razmotri očekivani razvoj tržišta u predstojećem periodu. Jedino na ovaj način se može utvrditi da li se razumno može očekivati da će tržišna snaga Crnogorskog Telekom opasti i u predstojećem periodu, ili kretanja tržišnih udela u prethodnom periodu predstavljaju privremenu anomaliju.</p> <p>Primjera radi, EKIP nije pripremio bilo koje projekcije daljih kretanja tržišnog učešća, dinamike akvizicije novih korisnika, prihoda od pružanja usluga i</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Predmet analize tržišta je period 2015. – 2017. godine. Preporuke EU koje se tiču "<i>forward-looking perspective</i>" odnose se na praćenje stanja na tržištu u periodu koji je predmet analize i nije kraći od 3 godine, i na osnovu njega se mogu raditi projekcije o stanju na tržištu za naredni period u smislu, da ukoliko je pad tržišnog učešća u pomatranom periodu konstantan, očekuje se da će se taj trend nastaviti i u narednom periodu, možda ne istim tempom ali svakako će se nastaviti.</p> <p>Kako tržišno učešće Crnogorskog Telekom opada kroz cijeli posmatrani trogodišnji period, ne može se govoriti o privremenoj anomaliji. Treba napomenuti i to da ukoliko posmatramo i period prethodne analize tržišno učešće Crnogorskog Telekom je palo sa</p>

			<p>očekivanih tehnoloških trendova, neophodnih investicija u proširenje mreže radi akvizicije korisnika, niti je ispitivao trenutni i očekivani stepen penetracije, odnosno zasićenosti tržišta (koji pokazuje budući razvoj tržišta). Navedeni faktori su od ključnog značaja u razmatranju da li će Crnogorski Telekom zadržati tržišnu snagu ili ne u budućnosti, odnosno da li postoji realna mogućnost za povećanu konkurentnost i smanjenje koncentrisanosti tržišta, sa obzirom na njegove strukturne karakteristike (i postojeći dominantni položaj Crnogorskog Telekoma).</p>	<p>98,95% koliko je iznosilo 2009. godine, na 50,83% u 2017. godini tako da se ne može izvesti zaključak da pad tržišnog učešća predstavlja privremenu anomaliju. Kao još jedan dokaz da je zaključak Agencije tačan navodimo podatak da je i u toku 2018. godine tržišni udio Crnogorskog Telekoma nastavio da pada, tako da je sredinom 2018. godine iznosio 47,2%.</p>
--	--	--	--	---

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	3. 3.1.	<p><u>Strana 39–42</u></p> <p>5.2 Drugi kriterijum: struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine</p> <p>Komentar se odnosi na dio teksta kojim se razmatra drugi kriterijum.</p>	<p>Pretjerano oslanjanje na tržišne udele</p> <p>Prema samom EKIP–u, prilikom određivanja teži li tržište u određenom periodu efikasnoj konkurenciji, mogu pomoći sljedeći kriterijumi koji ne moraju biti kumulativno zadovoljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tržišni udjeli operatora; • cjenovna kretanja; • nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije; • stepen diverzifikacije proizvoda; • potencijalna konkurencija; • prepreke u sticanju tržišnog udjela. <p>Od navedenih faktora, EKIP analizira tržišne udjele operatora, cjenovna kretanja i nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije. Međutim, EKIP suštinski zaključak gotovo isključivo zasniva na tržišnim udjelima, dok je u analizi infrastrukture i cjenovnih kriterijuma kontradiktoran sopstvenim prethodnim nalazima.</p> <p>Tržišni udjeli operatora</p> <p>Nesporno je da se tržišno učešće Crnogorskog Telekomu smanjilo u referentnom periodu, da je tržišno učešće Telemach–a relativno stagniralo (odnosno, blago poraslo), dok je tržišno učešće Mtel–a poraslo. Međutim, ovaj faktor sam po sebi nije dovoljan da bi se utvrdilo da tržište teži efikasnoj konkurenciji, bez analize očekivanog razvoja tržišta. U skladu sa čl. 14 Zakona o zaštiti konkurencije, tržišni udio Crnogorskog</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach–a.</p> <p>Prilikom sprovođenja Testa tri kriterijuma, Agencija je poštovala Zakonske odredbe i Direktive i Preporuke Evropske Komisije. Telemach u uvodu svog komentara navodi da Agencija suštinski svoj zaključak isključivo zasniva na tržišnim udjelima operatora, a u nastavku svog komentara navodi tržišno učešće Crnogorskog Telekomu kao ključni faktor kojim se dokazuje postojanje dominantnog položaja Crnogorskog Telekomu na posmatranom tržištu.</p> <p>Agencija nije saglasna ni sa jednom prethodno navedenom tvrdnjom Telemacha. Naime Agencija je analizirala čitav niz drugih kriterijuma (ne samo tržišno učešće), kao i trendove njihovih kretanja u periodu posmatrane analize. Za razliku od Zakona o zaštiti konkurencije, koji se bavi isključivo zloupotrebom</p>

		<p>Telekom-a je i u 2017. godini premašio zakonsku pretpostavku dominantnog položaja (koji je pandan značajnoj tržišnoj moći prema propisima iz oblasti elektronskih komunikacija). Prema terminologiji Zakona o zaštiti konkurencije, može se pretpostaviti da Crnogorski Telekom ima značajnu tržišnu snagu koja mu omogućava da ograniči ili spriječi razvoj efikasne konkurencije na tržištu, odnosno da ima značajno bolji položaj u odnosu na konkurente koji mu omogućava da u značajnoj mjeri preduzima poslovne aktivnosti nezavisno od svojih konkurenata, snabdjevača, kupaca ili krajnjih korisnika.</p> <p>Prema smjernicama Evropske Unije, značajno tržišno učešće nije dovoljan kriterijum za određivanje operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu. Međutim, malo je vjerovatno da će operator koji nema značajno tržišno učešće na određenom tržištu imati dominantan položaj. Shodno praksi donošenja odluka od strane Evropske komisije, u situaciji u kojoj operator ima tržišno učešće iznad 40%, sumnja se na postojanje pojedinačne značajne tržišne snage, iako Evropska komisija sumnja na postojanje dominantnog položaja i kod nižih tržišnih učešća. Uz to, shodno utvrđenoj sudskoj praksi, značajno tržišno učešće koje prelazi 50%, je samo po sebi dovoljan dokaz postojanja dominantnog položaja. Svi ovi uslovi ispunjeni su na konkretnom relevantnom tržištu.</p> <p>Činjenica da se tržišno učešće operatora sa značajnom tržišnom snagom na određenom relevantnom tržištu smanjuje, ukazuje da tržište postaje konkurentnije, što ne isključuje postojanje značajne tržišne snage na tom relevantnom tržištu. Nalazi EKIP-a pri analizi prvog kriterijuma to pokazuju: ukoliko sektorski regulator</p>	<p>dominantne pozicije određenih učesnika na tržištu, kao i preduzimanjem određenih mjera tek nakon utvrđivanja takve zloupotrebe (tzv. <i>ex-post</i> pristup), Zakon o elektronskim komunikacijama predviđa utvrđivanje potencijalnih zloupotreba značajne tržišne snage učesnika na tržištu i na osnovu toga propisivanje određenih prethodnih mjera (tzv. <i>ex-ante</i>) kako do potencijalnih zloupotreba ne bi došlo.</p> <p>U prilog prethodno navedenom ide i pozitivno Mišljenje Agencije za zaštitu konkurencije koje je ista dala na Nacrt Testa tri kriterijuma na relevantnom tržištu širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje.</p> <p>Tvrdnja Telemacha da je pogrešan zaključak Agencije da činjenica da alternativni operatori grade novu infrastrukturu za pružanje relevantnih usluga ukazuje da ne postoji strukturna prepreka u pogledu infrastrukture ulasku na tržište, je potpuno neprihvatljiva za Agenciju i obrazložena je kroz tekst analize.</p> <p>Stanje na tržištu je značajno promijenjeno od vremena kad je</p>
--	--	---	---

			<p>smatra da na tržištu postoje značajne strukturne prednosti za operatora, odnosno prepreke ulasku na tržište, u pogledu infrastrukture¹, vertikalne integracije, postojanja nenadoknadivih troškova, ekonomije obima i širine², te da na tržištu postoje strukturne prepreke ulasku na tržište, sama po sebi implicira da na tržištu postoji operator sa značajnom tržišnom snagom, bez obzira na nedavni pad tržišnih udjela.</p> <hr/> <p>¹ EKIP smatra da činjenica da alternativni operatori grade novu infrastrukturu za pružanje relevantnih usluga ukazuje da ne postoji navedena strukturna prepreka ulasku na tržište. Ova pretpostavka je potpuno pogrešna – nesporno je da alternativni operatori moraju snositi značajne investicije u izgradnju mreže, te da je <i>incumbent</i> operator u tom pogledu strukturno u prednosti. Odvojeno je pitanje da li je ovaj kriterijum sam po sebi dovoljan da se Crnogorski Telekom proglasi za SMP operatora, ali sama činjenica da su neki operatori trenutno u stanju da snose troškove izgradnje mreže (odnosno da investiraju u povećavanje tržišnog udjela i očekuju razumni povrat investicije) sama po sebi ne znači da bivši monopolista nema tržišnu snagu. Sam EKIP je utvrdio da <i>„za ostale operatore, koji postoje na tržištu ili planiraju ući na tržište, izgradnja sopstvene pristupne infrastrukture na bazi bakarnih parica, koaksijalnih kablova ili optičkih vlakana je otežana zbog visokih i većinom nenadoknadivih troškova ulaganja zbog potrebe kopanja i postavljanja kablovske kanalizacije”</i>.</p> <p>² Pri analizi navedenih kriterijuma, očigledno je da EKIP smatra da su neki od istih ublaženi postojanjem veleprodajne regulative, ali da postoje. Primjera radi, EKIP navodi da vertikalna integracija i kontrola nad infrastrukturom pružaju Crnogorskom Telekomu <i>„ključnu prednost u odnosu na druge operatore na maloprodajnom tržištu”</i>.</p>	<p>rađena analiza na koju se Telemach poziva (analiza maloprodajnog tržišta širokopojsnog pristupa internetu, 2014. godine). Agencija prati dešavanja na tržištu, i svake tri godine sprovodi analizu. Tržišni udjeli operatora su se u posmatranom periodu značajno izmijenili, tržišno učešće Crnogorskog Telekoma je značajno smanjeno (od 98,95% koliko je iznosio 2009. godine do 94,89% koliko je iznosio 2011. godine, a koje su bile predmet prethodne analize) i u poslednjoj godini analiziranog perioda iznosi 50,83%. Tokom 2018. godine tržišni udio Crnogorskog Telekoma je nastavio da pada, tako da je sredinom 2018. godine iznosio 47,2%.</p>
--	--	--	--	---

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije												
Telemach	3. 3.2.	<p><u>Strana 39–42</u></p> <p>5.2 Drugi kriterijum: struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine</p> <p>Komentar se odnosi na dio teksta kojim se razmatra drugi kriterijum.</p>	<p>Cjenovna kretanja</p> <p>Cjenovna kretanja na relevantnom tržištu sama po sebi nisu fundamentalno drugačija u odnosu na period Prethodne Analize. Treba imati u vidu da su cjenovna kretanja nezavisni pokazatelj, koji se mora analizirati bez prejudiciranja u pogledu tržišnog učesća, odnosno ne može se efektivno razmatrati kroz drugi pokazatelj (tržišno učesće). Međutim, pri analizi cjenovnih kretanja, EKIP iz vrlo sličnih činjenica u dvije analize izvlači potpuno kontradiktorne zaključke, bez odgovarajućeg obrazloženja:</p> <p>(Sledeća tabela (radi preglednosti) u oznaci <u>Tabela 1</u> može se naći na kraju liste komentara)</p> <table border="1" data-bbox="981 783 1637 1431"> <thead> <tr> <th data-bbox="981 783 1312 799">Prethodna Analiza</th> <th data-bbox="1312 783 1637 799">Analiza</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="981 799 1312 863"> <p>Analizom cijena usluga maloprodaje širokopojasnog pristupa Internetu u posmatranom periodu je utvrđeno kako Crnogorski Telekom realno često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućava povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p> </td> <td data-bbox="1312 799 1637 863"> <p>Analizom cijena usluga širokopojasnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje u posmatranom periodu je utvrđeno kako operatori često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućavaju povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="981 863 1312 919"> <p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p> </td> <td data-bbox="1312 863 1637 919"> <p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="981 919 1312 1031"> <p>Iako bi glavni smisao promotivnih akcija trebalo da bude upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju istih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene minimalne izmjene. Takvim ponašanjem, Crnogorski Telekom jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p> </td> <td data-bbox="1312 919 1637 1031"> <p>Glavni smisao promotivnih akcija je upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, a analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju sličnih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene izmjene sa određenim, obično kraćim rokom trajanja. Na taj način, operator jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="981 1031 1312 1166"> <p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane Crnogorskog Telekoma navede na zaključak kako bi takvu ponudu usluga, ukoliko bi se pokazalo da prihvati od prodaje istih ne uključuju one tržišne koje nitišta prilaže pružatelju, mogla predstavljati ozbiljnom narušavanju pravne tržišne konkurencije. Naime, drugi operatori nisu u mogućnosti odgovoriti na navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma s obzirom da bi navedenim jedinih ili nekih povoljnosti krajnjim korisnicima, obzirom na finansijsku neisplativost istih, uzročili sopstveni opstanak na tržištu.</p> </td> <td data-bbox="1312 1031 1637 1166"> <p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane operatera na crnogorskom tržištu navede na zaključak da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije.</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="981 1166 1312 1302"> <p>Navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma uslovljeno je da on, uzrok postojećim regulacijama na veloprodajnom nivou, i dalje ima značajan udio na maloprodajnom tržištu širokopojasnog pristupa Internetu.</p> </td> <td data-bbox="1312 1166 1637 1302"> <p>Uzročni u obzir navedeno, odnosno činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane Crnogorskog Telekoma može ugroziti povoljno stanje na tržištu, a samim tim i dalji razvoj tržišne konkurencije, Agencija zaključuje kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Prethodna Analiza	Analiza	<p>Analizom cijena usluga maloprodaje širokopojasnog pristupa Internetu u posmatranom periodu je utvrđeno kako Crnogorski Telekom realno često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućava povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p>	<p>Analizom cijena usluga širokopojasnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje u posmatranom periodu je utvrđeno kako operatori često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućavaju povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p>	<p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p>	<p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p>	<p>Iako bi glavni smisao promotivnih akcija trebalo da bude upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju istih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene minimalne izmjene. Takvim ponašanjem, Crnogorski Telekom jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p>	<p>Glavni smisao promotivnih akcija je upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, a analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju sličnih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene izmjene sa određenim, obično kraćim rokom trajanja. Na taj način, operator jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p>	<p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane Crnogorskog Telekoma navede na zaključak kako bi takvu ponudu usluga, ukoliko bi se pokazalo da prihvati od prodaje istih ne uključuju one tržišne koje nitišta prilaže pružatelju, mogla predstavljati ozbiljnom narušavanju pravne tržišne konkurencije. Naime, drugi operatori nisu u mogućnosti odgovoriti na navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma s obzirom da bi navedenim jedinih ili nekih povoljnosti krajnjim korisnicima, obzirom na finansijsku neisplativost istih, uzročili sopstveni opstanak na tržištu.</p>	<p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane operatera na crnogorskom tržištu navede na zaključak da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije.</p>	<p>Navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma uslovljeno je da on, uzrok postojećim regulacijama na veloprodajnom nivou, i dalje ima značajan udio na maloprodajnom tržištu širokopojasnog pristupa Internetu.</p>	<p>Uzročni u obzir navedeno, odnosno činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane Crnogorskog Telekoma može ugroziti povoljno stanje na tržištu, a samim tim i dalji razvoj tržišne konkurencije, Agencija zaključuje kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Agencija nije saglasna sa konstatacijom Telemach-a, koji daje tabelarno poređenje prethodne i ove analize, i na osnovu toga zaključuje da je EKIP izvukao kontradiktorne zaključke. Potpuno suprotno od toga, na osnovu različitih konstatacija u tekstovima ove dvije analize, Telemach izvodi isti zaključak, što je potpuno nelogično i netačno.</p> <p>U tekstu ove dvije Analize postoje suštinske razlike koje Telemach namjerno zanemaruje kako bi time dokazao da Agencija iz istih činjenica donosi kontradiktorne zaključke. Pri tome, Telemach ne nudi ni jedan dokaz da tvrdnje Agencije napisane u predmetnoj analizi ne odgovaraju stanju na tržištu u posmatranom periodu.</p> <p>Promotivne akcije ne mogu biti predmet analize jer se odnose na određene korisnike pod određenim uslovima, i svi operatori ih nude. Učestalost i karakteristike</p>
Prethodna Analiza	Analiza															
<p>Analizom cijena usluga maloprodaje širokopojasnog pristupa Internetu u posmatranom periodu je utvrđeno kako Crnogorski Telekom realno često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućava povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p>	<p>Analizom cijena usluga širokopojasnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje u posmatranom periodu je utvrđeno kako operatori često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućavaju povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</p>															
<p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p>	<p>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obavezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godinu dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</p>															
<p>Iako bi glavni smisao promotivnih akcija trebalo da bude upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju istih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene minimalne izmjene. Takvim ponašanjem, Crnogorski Telekom jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p>	<p>Glavni smisao promotivnih akcija je upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, a analiza istih potvrđuje kako se često radi o menjanju sličnih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvođene izmjene sa određenim, obično kraćim rokom trajanja. Na taj način, operator jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti održavanje značajnog tržišnog učesća i u budućem periodu.</p>															
<p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane Crnogorskog Telekoma navede na zaključak kako bi takvu ponudu usluga, ukoliko bi se pokazalo da prihvati od prodaje istih ne uključuju one tržišne koje nitišta prilaže pružatelju, mogla predstavljati ozbiljnom narušavanju pravne tržišne konkurencije. Naime, drugi operatori nisu u mogućnosti odgovoriti na navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma s obzirom da bi navedenim jedinih ili nekih povoljnosti krajnjim korisnicima, obzirom na finansijsku neisplativost istih, uzročili sopstveni opstanak na tržištu.</p>	<p>Učestalost i karakteristike donedavnih promotivnih akcija navedenih od strane operatera na crnogorskom tržištu navede na zaključak da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije.</p>															
<p>Navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma uslovljeno je da on, uzrok postojećim regulacijama na veloprodajnom nivou, i dalje ima značajan udio na maloprodajnom tržištu širokopojasnog pristupa Internetu.</p>	<p>Uzročni u obzir navedeno, odnosno činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane Crnogorskog Telekoma može ugroziti povoljno stanje na tržištu, a samim tim i dalji razvoj tržišne konkurencije, Agencija zaključuje kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji.</p>															

			<p>Analiza ne sadrži pregled ili poređenje promotivnih akcija, paketa, cjenovne dinamike, pokrivenosti troškova ili shodnih prihoda operatora tokom vremena, kojim bi se objasnile razlike u navedenim zaključcima ili potkrepile nalaze Agencije, već vrlo apstraktna razmatranja. Pritom, nije jasno zašto EKIP potpuno drugacije tumači slične aktivnosti Crnogorskog Telekom, toliko da ih u jednoj analizi karakteriše kao „ozbiljno narušavanje tržišne konkurencije“, a u drugoj „da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije“. Potom, za vrlo slični činjenični opis, EKIP u jednoj analizi smatra da cjenovna kretanja pokazuju da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji, a u drugoj da pokazuju upravo suprotno – da tržište teži efektivnoj konkurenciji. Nejasno je zašto Analiza ne sadrži pregled potencijalnih posljedica, odnosno negativnih efekata cjenovne politike Crnogorskog Telekom istaknut u Prethodnoj Analizi. Ukoliko EKIP u tako dramatičnoj mjeri odstupa od prethodnih nalaza, Telemach smatra da je dužan da navedene razlike dodatno obrazloži, jer se u suprotnom dovodi u sumnju pouzdanost utvrđenih činjenica i izvedenih zaključaka, odnosno pravna sigurnost i princip legitimnih očekivanja učesnika na tržištu.</p>	<p>dosadašnjih promotivnih akcija nuđenih od strane operatora na crnogorskom tržištu navode na zaključak da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije.</p> <p>Naime, činjenica je da je u prethodnom analiziranom periodu Crnogorski Telekom nudio promotivne akcije svojim korisnicima. U periodu koji je bio predmet ove analize, iste takve promotivne akcije nude svi operatori na predmetnom tržištu (što je i napisano u tekstu analize). Samim tim, situacija na tržištu se izmijenila, i shodno tome, i zaključci Agencije.</p> <p>Što se tiče prihoda operatora, dosadašnji operator sa značajnom tržišnom snagom tokom analiziranog perioda bilježi pad istih, dok ostali operatori bilježe rast prihoda po ovoj usluzi.</p> <p>Uzevši u obzir činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane operatora koji posluju na crnogorskom tržištu pospješuje razvoj tržišne konkurencije, Agencija je zaključila kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište teži efektivnoj konkurenciji.</p>
--	--	--	---	---

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije									
Telemach	3. 3.3.	<p><u>Strana 39–42</u></p> <p>5.2 Drugi kriterijum: struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine</p> <p>Komentar se odnosi na dio teksta kojim se razmatra drugi kriterijum.</p>	<p><u>Nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukture konkurencije</u></p> <p>Pri analizi infrastrukturnog kriterijuma, EKIP je kontradiktoran ne samo Prethodnoj Analizi, već i Analizi relevantnog tržišta veleprodajnog centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište iz oktobra 2017. godine („Veleprodajna Analiza“):</p> <p>(Sledeća Tabela (radi preglednosti) u oznaci <u>Tabela 2</u> može se naći na kraju liste komentara)</p> <table border="1" data-bbox="976 695 1635 1385"> <thead> <tr> <th data-bbox="976 695 1196 719">Prethodna Analiza</th> <th data-bbox="1196 695 1420 719">Analiza</th> <th data-bbox="1420 695 1635 719">Veleprodajna Analiza</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="976 719 1196 986"> <p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa Internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi nijesu dovoljne da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu težilo efikasnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je Crnogorski Telekom pao tokom navedenog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj konkurenciji.</p> </td> <td data-bbox="1196 719 1420 986"> <p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi su dovoljne da tržište, u odsustvu regulacije na posmatranom tržištu, teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je tržišni udio Crnogorskog Telekoma pao tokom analiziranog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji.</p> </td> <td data-bbox="1420 719 1635 986"> <p>Agencija je razmatrala mogućnost investiranja operatora u sopstvenu infrastrukturu u cilju pružanja usluge pristupa za sopstvene potrebe, odnosno kako bi investiranje takve vrste uticalo na ponašanje Crnogorskog Telekoma na relevantnom tržištu, i smatra da je takvo investiranje ograničenog opsega, odnosno da infrastruktura dobijena na taj način čini relativno mali dio ukupne pristupne mreže. Kako bi izgradio pristupnu mrežu na bazi bakarne parice ili optičkog kabla do krajnjih korisnika, novi operator mora ili sam graditi pristupnu infrastrukturu do krajnjih korisnika ili koristiti pristupnu infrastrukturu drugog operatora. Izgradnja sopstvene pristupne infrastrukture je otežana ne samo zbog visokih i nenadoknadivih troškova koje se odnose na građevinske radove (kopanje kanala, postavljanje cijevi, provlačenje kablova, zatrpavanje iskopanih kanala) već i usled visoke cijene dobijanja potrebnih dozvola (a u nekim slučajevima i nemogućnosti dobijanja istih).</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="976 986 1196 1385"> <p>Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja kako, u odsustvu regulacije, tržište neće težiti efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Čak i u slučaju dodatne regulacije na veleprodajnom nivou (poput uvođenja obaveze samostalnog širokopojasnog pristupa, odnosno „golog“ bitstream pristupa) potrebno je sačekati da prođe određeno vrijeme kako bi se vidjeli rezultati uvođenja nove usluge na tržištu, pa nije za očekivati da će isti u potpunosti biti postignuti u relativno kratkom roku.</p> </td> <td data-bbox="1196 986 1420 1385"></td> <td data-bbox="1420 986 1635 1385"> <p>Imajući u vidu geografsku zastupljenost pristupne mrežne infrastrukture Crnogorskog Telekoma na teritoriji Crne Gore, te činjenice da je rađena tokom dugog vremenskog perioda, odnosno tokom perioda kada je Crnogorski Telekom poslovaao kao javno preduzeće u državnom vlasništvu, zaključuje se da njeno udvostručavanje (replikacija) ne bi bilo ekonomski opravdano, odnosno isplativo.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Prethodna Analiza	Analiza	Veleprodajna Analiza	<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa Internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi nijesu dovoljne da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu težilo efikasnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je Crnogorski Telekom pao tokom navedenog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj konkurenciji.</p>	<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi su dovoljne da tržište, u odsustvu regulacije na posmatranom tržištu, teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je tržišni udio Crnogorskog Telekoma pao tokom analiziranog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji.</p>	<p>Agencija je razmatrala mogućnost investiranja operatora u sopstvenu infrastrukturu u cilju pružanja usluge pristupa za sopstvene potrebe, odnosno kako bi investiranje takve vrste uticalo na ponašanje Crnogorskog Telekoma na relevantnom tržištu, i smatra da je takvo investiranje ograničenog opsega, odnosno da infrastruktura dobijena na taj način čini relativno mali dio ukupne pristupne mreže. Kako bi izgradio pristupnu mrežu na bazi bakarne parice ili optičkog kabla do krajnjih korisnika, novi operator mora ili sam graditi pristupnu infrastrukturu do krajnjih korisnika ili koristiti pristupnu infrastrukturu drugog operatora. Izgradnja sopstvene pristupne infrastrukture je otežana ne samo zbog visokih i nenadoknadivih troškova koje se odnose na građevinske radove (kopanje kanala, postavljanje cijevi, provlačenje kablova, zatrpavanje iskopanih kanala) već i usled visoke cijene dobijanja potrebnih dozvola (a u nekim slučajevima i nemogućnosti dobijanja istih).</p>	<p>Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja kako, u odsustvu regulacije, tržište neće težiti efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Čak i u slučaju dodatne regulacije na veleprodajnom nivou (poput uvođenja obaveze samostalnog širokopojasnog pristupa, odnosno „golog“ bitstream pristupa) potrebno je sačekati da prođe određeno vrijeme kako bi se vidjeli rezultati uvođenja nove usluge na tržištu, pa nije za očekivati da će isti u potpunosti biti postignuti u relativno kratkom roku.</p>		<p>Imajući u vidu geografsku zastupljenost pristupne mrežne infrastrukture Crnogorskog Telekoma na teritoriji Crne Gore, te činjenice da je rađena tokom dugog vremenskog perioda, odnosno tokom perioda kada je Crnogorski Telekom poslovaao kao javno preduzeće u državnom vlasništvu, zaključuje se da njeno udvostručavanje (replikacija) ne bi bilo ekonomski opravdano, odnosno isplativo.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach–a.</p> <p>Pogrešna je tvrdnja Telemach–a da Agencija na osnovu tržišnog učešća zaključuje da operatori imaju razvijene elektronske komunikacione mreže koje im omogućavaju pružanje usluga koje su predmet navedene analize. Naime, situacija na tržištu Crne Gore je takva da operatori razvoj pristupnih mreža baziranih na kablovima zasnivaju na gradnji mreža od kraja do kraja, pri čemu dijelom koriste kablovsku infrastrukturu Crnogorskog Telekoma, a dijelom ostalih infrastrukturnih sistema (prije svega CEDIS-a). Na taj način operatori su značajno razvili svoje mreže, do te mjere da imaju pokrivenost širokopojasnim pristupom, koja se približava pokrivenosti koju ima Crnogorski Telekom, a što je suprotno tvrdnji Telemach–a. Pri tome su svoje mreže bazirali na realizaciji optičkih, koaksijalnih ili hibridnih optičko–koaksijalnih mreža koje su</p>
Prethodna Analiza	Analiza	Veleprodajna Analiza											
<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa Internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi nijesu dovoljne da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu težilo efikasnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je Crnogorski Telekom pao tokom navedenog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj konkurenciji.</p>	<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi su dovoljne da tržište, u odsustvu regulacije na posmatranom tržištu, teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je tržišni udio Crnogorskog Telekoma pao tokom analiziranog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji.</p>	<p>Agencija je razmatrala mogućnost investiranja operatora u sopstvenu infrastrukturu u cilju pružanja usluge pristupa za sopstvene potrebe, odnosno kako bi investiranje takve vrste uticalo na ponašanje Crnogorskog Telekoma na relevantnom tržištu, i smatra da je takvo investiranje ograničenog opsega, odnosno da infrastruktura dobijena na taj način čini relativno mali dio ukupne pristupne mreže. Kako bi izgradio pristupnu mrežu na bazi bakarne parice ili optičkog kabla do krajnjih korisnika, novi operator mora ili sam graditi pristupnu infrastrukturu do krajnjih korisnika ili koristiti pristupnu infrastrukturu drugog operatora. Izgradnja sopstvene pristupne infrastrukture je otežana ne samo zbog visokih i nenadoknadivih troškova koje se odnose na građevinske radove (kopanje kanala, postavljanje cijevi, provlačenje kablova, zatrpavanje iskopanih kanala) već i usled visoke cijene dobijanja potrebnih dozvola (a u nekim slučajevima i nemogućnosti dobijanja istih).</p>											
<p>Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja kako, u odsustvu regulacije, tržište neće težiti efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Čak i u slučaju dodatne regulacije na veleprodajnom nivou (poput uvođenja obaveze samostalnog širokopojasnog pristupa, odnosno „golog“ bitstream pristupa) potrebno je sačekati da prođe određeno vrijeme kako bi se vidjeli rezultati uvođenja nove usluge na tržištu, pa nije za očekivati da će isti u potpunosti biti postignuti u relativno kratkom roku.</p>		<p>Imajući u vidu geografsku zastupljenost pristupne mrežne infrastrukture Crnogorskog Telekoma na teritoriji Crne Gore, te činjenice da je rađena tokom dugog vremenskog perioda, odnosno tokom perioda kada je Crnogorski Telekom poslovaao kao javno preduzeće u državnom vlasništvu, zaključuje se da njeno udvostručavanje (replikacija) ne bi bilo ekonomski opravdano, odnosno isplativo.</p>											

			<p>Takođe, shodno tehnološkom razvoju i orijentaciji ka mrežama nove generacije, odnosno mogućnosti da uz relativno male investicije poboljša kvalitet svoje pristupne mreže. Crnogorski Telekom će vrlo vjerovatno investirati u tom pravcu, prolačeći optičke kablove kroz postojeću (sopstvenu) telekomunikacionu kablovsku kanalizaciju. Imajući u vidu da troškovi kopanja učestuju sa oko 50-80% u ukupnim troškovima izgradnje pristupne mreže. Agencija smatra da će takvom orijentacijom Crnogorski Telekom dodatno učvrstiti svoj tržišni položaj i u dijelu pristupa telekomunikacionoj mreži, a u cilju daljeg pružanja usluga širokopojasnog pristupa na maloprodajnom nivou.</p> <p>Shodno navedenom, Agencija smatra da u relevantnom periodu ni jedan operator nije bio u mogućnosti da udvostruči (replicira) mrežnu infrastrukturu Crnogorskog Telekoma u onoj mjeri koja bi mogla omogućiti da ugrozi njegov tržišni položaj. Dodatno, po osnovu kontrole ovakve svoje infrastrukture tokom trajanja relevantnog perioda, Crnogorski Telekom je kroz izvršena ulaganja u optičku pristupnu mrežu dodatno ojačao svoj tržišni položaj, a očekuje se da će u narašnom periodu nastaviti sa ovakvim trendom.</p> <p>Pri razmatranju predmetnog kriterijuma, Analiza se potpuno nepotrebno ponovo referira na tržišno učešće. Kontrola nad infrastrukturom nije nužno povezana sa tržišnim učešćem, odnosno operatori mogu da imaju učešće nesrazmerno značaju infrastrukture koju kontrolišu. U potpunosti je nejasno na osnovu čega je EKIP utvrdio da je postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa Internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi dovoljna da bi ovaj kriterijum ukazivao na razvoj efektivne konkurencije — s obzirom da nijedan učesnik na tržištu ne koristi predmetne veleprodajne usluge (više o tome u nastavku). Nesporno je da je Crnogorski Telekom bivši monopolista, sa nasleđenom mrežom bakarnih parica preko koje može pristupiti gotovo svim korisnicima telekomunikacionih usluga u Crnoj Gori, te najvećim</p>	<p>u tehnološkom smislu superiornije u odnosu na pristupnu mrežu koja je zasnovana na bakarnim paricama koja je dominantna u ponudi Crnogorskog Telekoma. Pri razvoju svojih mreža drugi operatori nijesu gradili svoju elektronsku komunikacionu infrastrukturu već su koristili postojeću elektronsku komunikacionu infrastrukturu drugih operatora. Na taj način nijesu bili izloženi dodatnim troškovima prilikom ulaska na tržište i povećanja tržišnog učešća.</p>
--	--	--	--	--

			<p>brojem aktivnih korisnika. Nespomo je da Crnogorski Telekom raspolaže kompletnom infrastrukturom na navedenoj teritoriji, uključujući mrežu za pristup zasnovanu na bakarnim paricama i građevinsku infrastrukturu (koja podrazumijeva pristup kablovskoj kanalizaciji). Nasuprot tome, njegovi glavni konkurenti ne pokrivaju mrežom značajni dio teritorije Crne Gore, te moraju napraviti značajne investicije radi proširenja infrastrukture i dobijanja novih korisnika. Svih navedenih faktora je svjesna i EKIP ¹, pri čemu ih potpuno zanemaruje (i čak izvlači suprotne zaključke) u predmetnoj Analizi. Bilo koja selektivnost u primjeni kriterijuma, odnosno nedostatak obrazloženja za različit tretman istog činjeničnog stanja dovodi u sumnju pouzdanost utvrđenih činjenica i izvedenih zaključaka, odnosno pravnu sigurnost i princip legitimnih očekivanja učesnika na tržištu.</p> <hr/> <p>¹ EKIP ih je detaljno analizirao u Veleprodajnoj Analizi, ali i u samoj Analizi navodi, primjera radi, da „kontrola nad infrastrukturom pruža Crnogorskom Telekom–u ključnu prednost u odnosu na ostale operatore na maloprodajnom tržištu“. Takođe, u pogledu troškova ulaganja u optiku, koja upravo predstavlja perspektivu razvoja mreže, EKIP navodi da isti mogu biti znatno smanjeni na područjima gdje već postoji kablovska kanalizacija i gdje je potrebno samo provući kablove kroz postojeću kanalizaciju (s obzirom da troškovi kopanja i postavljanja kanalizacije iznose oko 70% troškova ulaganja, te da ulaganja Crnogorskog Telekoma u optiku mogu biti osjetno niža u odnosu na konkurentske operatore. Ovo je jasna strukturna i dinamička prednost za bivšeg monopolistu.</p>	
--	--	--	---	--

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	3. 3.4.	<p><u>Strana 39–42</u></p> <p>5.2 Drugi kriterijum: struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine</p> <p>Komentar se odnosi na dio teksta kojim se razmatra drugi kriterijum.</p>	<p><u>Ostali faktori</u></p> <p>Telemach smatra da bi detaljna analiza ostalih faktora navedenih kao relevantnih od strane EKIP-a dodatno ukazala na značajnu tržišnu snagu Crnogorskog Telekomu. Sam EKIP notira u Analizi da Crnogorski Telekom pruža čitav spektar elektronskih komunikacionih usluga koristeći fiksnu mrežu, te da pruža i usluge posredstvom mobilne mreže i usluge internet pristupa i da uživa shodne prednosti ekonomije širine. U odnosu na svoje glavne konkurente na tržištu, Crnogorski Telekom ima dakle inherentne prednosti u pogledu diverzifikacije proizvoda (posebno jer Telemach nema mogućnost pružanja mobilnih usluga, te da je i Mtel-u i Telemach-u ograničena teritorijalna rasprostranjenost mreže u odnosu na Crnogorski Telekom). S obzirom da, koliko je poznato Telemach-u, ne postoji potencijalna konkurencija koja bi mogla značajnije ući na crnogorsko tržište u kratkom roku, jasno je da ovaj kriterijum ukazuje na prednost već prisutnih operatora, posebno bivšeg monopoliste. Značajne prepreke u sticanju tržišnih udjela, uslovljene neophodnošću kontrole mrežne infrastrukture radi pružanja usluga korisnicima, te strateškoj važnosti paketiranja usluga na relevantnom tržištu (gdje Crnogorski Telekom ima prednost nad kablovskim operatorima usled mobilne ponude), takođe ukazuju na značajnu tržišnu snagu bivšeg monopoliste. Međutim, EKIP ni jedan od ovih kriterijuma nije uzeo u obzir u Analizi, bez konkretnog obrazloženja.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Agencija se nije saglasna sa tvrdnjom Telemach-a da bi analiza drugih kriterijuma promijenila zaključak koji je Agencija u svojoj analizi utvrdila, na osnovu analiziranih kriterijuma. Na tržištu Crne Gore već postoje operatori koji predstavljaju efikasnu konkurenciju Crnogorskom Telekomu, kao <i>incumbent</i> operatoru. To što Telemach u svojoj ponudi nema usluge koje se nude putem mobilnih mreža, ne znači da ne postoje operatori koji ne nude sve usluge koje nudi Crnogorski Telekom.</p> <p>Operatori su u posljednjih nekoliko godina na teritoriji Crne Gore razvili svoje mreže u toj mjeri da skoro 97% stanovništva može koristiti uslugu pristupa internetu kod najmanje dva operatora, tako da se ne može govoriti o velikoj prednosti Crnogorskog Telekomu u pogledu teritorijalne pokrivenosti. Ovaj podatak takođe potvrđuje ocjenu Agencije o tendenciji razvoja efikasne tržišne konkurencije.</p>

Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	4.	<p><u>Strana 39–42</u></p> <p>5.2 Drugi kriterijum: struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine</p> <p>Komentar se odnosi na dio teksta kojim se razmatra drugi kriterijum.</p>	<p>Nedovoljnost veleprodajne ponude da otkloni razloge za zabrinutost za konkurenciju na maloprodajnom tržištu</p> <p>Prema mišljenju EKIP-a, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi, dovoljna je da tržište, u odsustvu regulacije, teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji ¹. EKIP kao osnovni dokaz ovakvog stava navodi činjenicu da je tržišni udio Crnogorskog Telekom-a pao tokom analiziranog perioda. Međutim, istovremeno, sam EKIP navodi da je „situacija na tržištu Crne Gore takva da se ove veleprodajne usluge ne koriste, a operatori razvoj pristupnih mreža baziranih na kablovima zasnivaju na gradnji mreža od kraja do kraja, pri čemu dijelom koriste kablovsku infrastrukturu Crnogorskog Telekom-a, a dijelom ostalih infrastrukturnih sistema“. Ako je navedeno slučaj, odnosno ako ni jedan alternativni operator ne koristi relevantne veleprodajne usluge Crnogorskog Telekom-a osam mjeseci nakon određivanja operatora sa</p> <hr/> <p>¹ Kao što je prethodno navedeno, u Prethodnoj Analizi, EKIP je doneo potpuno suprotan zaključak, odnosno smatrao je da veleprodajna usluga sama po sebi ne otklanja razloge za zabrinutost u pogledu maloprodajnog tržišta. S obzirom da nijedan operator ne koristi usluge Crnogorskog Telekom-a, nije jasno na čemu sada EKIP zasniva drugačiji stav.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Potpuno je pogrešna interpretacija stavova Agencije. Naime, efikasna konkurencija na maloprodajnom tržištu širokopojasnog pristupa se može ostvariti razvojem mreža operatora koji predstavljaju konkurente <i>incumbent</i> operatoru. Razvoj svojih mreža operatori mogu bazirati na različitim poslovnim modelima (od kojih je samo jedan korišćenje veleprodajnih usluga <i>incumbent</i> operatora). Očigledno da su operatori u Crnoj Gori izabrali model po kome u velikoj mjeri (ako izuzmemo korišćenje telekomunikacione kanalizacije Crnogorskog Telekom-a) grade svoje mreže nezavisno od veleprodajnih usluga Crnogorskog Telekom-a. Time se ni na koji način ne dovodi u pitanje opravdanost veleprodajnih ponuda Crnogorskog Telekom-a, koje predstavljaju samo jednu od mogućnosti za razvoj mreža ostalih operatora. Koju će mogućnost oni iskoristiti, zavisi</p>

		<p>značajnom tržišnom snagom i izricanja odgovarajućih obaveza, postavlja se pitanje: (i) svrsishodnosti mjera izrečenih operatoru sa značajnom tržišnom snagom na veleprodajnom nivou tržišta; (ii) osnova po kojem se može smatrati da navedene mjere ublažavaju ili potpuno uklanjaju razloge za zabrinutost iz ugla konkurencije na maloprodajnom tržištu. Naime, nije dovoljno da mjere samo hipoteticki postoje, ukoliko nisu učinkovite, odnosno ukoliko nemaju efekata na stanje na tržištu. Ako nijedan operator ne koristi veleprodajne usluge Crnogorskog Telekom-a, pad tržišnog učešća Crnogorskog Telekom-a se ne može pripisati takvim mjerama, niti se može smatrati da one otklanjaju prepreke razvoju konkurencije na tržištu, niti da će se dinamika kretanja tržišnog učešća sama po sebi nastaviti, bez utvrđivanja stvarnih razloga navedenih kretanja.</p> <p>Prije svega, treba imati u vidu jednostavnu ekonomsku zakonitost: da su usluge Crnogorskog Telekom-a isplativije po operatore od izgradnje sopstvene mreže, oni bi koristili takve usluge, a ne bi pravili bespotrebne investicije i troškove. Međutim, postojeća ponuda Crnogorskog Telekom-a je takva u pogledu cijene i brzine Internet protoka da alternativni operatori ne mogu biti konkurentni korišćenjem veleprodajne usluge. Prema procjenama Telemach-a saradnja sa Crnogorskim Telekomom po veleprodajnim uslovima je najmanje 3€ veća od cijene najmanjeg paketa usluga koje sam Telemach nudi korisnicima u maloprodaji, odnosno ne omogućava dovoljnu maržu u odnosu na sličnu ponudu Crnogorskog Telekoma, pri čemu bi saradnja sa Crnogorskim Telekomom podrazumijevala značajno sporiji Internet protok. Pri tom, odnos veleprodajne i maloprodajne ponude Crnogorskog Telekoma je takav</p>	<p>isključivo od njihovih poslovnih odluka. Operatori su se zbog tehnoloških ograničenja bakarnih parica da se preko njih pružaju velike brzine pristupa internetu odlučivali za gradnju HFC ili FTTx pristupnih mreža.</p> <p>Telemach u svom komentaru svrsishodnost mjera izrečenih na nivou veleprodaje dovodi u pitanje jer kako kaže ni nakon osam mjeseci nakon određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i izricanja odgovarajućih obaveza one nijesu dale rezultate. Agencija ističe da analiza veleprodajnih tržišta, a samim tim i regulatorne obaveze nametnute operatoru sa značajnom tržišnom snagom, postoje već dugi niz godina (ne samo 8 mjeseci). Iste su bile predmet javnih konsultacija i Telemach je imao priliku da se po pitanju istih izjasni, i istu nije iskoristio. Takođe, Telemach nikad nije uputio primjedbe ili zahtjev za rješavanje spora na bilo koji uslov koji je napisan u veleprodajnim ponudama Crnogorskog Telekoma. U skladu sa odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama, podzakonskim aktima i analizama relevantnih tržišta Agencija bi riješila</p>
--	--	---	---

		<p>da ne omogućava operatorima konkurentnu ponudu na maloprodajnom tržištu. Prema referentnoj ponudi veleprodajnog širokopojsnog pristupa Crnogorskog Telekom, iznos mjesečnih naknada za veleprodajni širokopojsni pristup na IP nivou, za ADSL Fl@T 7 paket iznosi EUR 7,99. Međutim, Crnogorski Telekom istovremeno nudi sopstvene maloprodajne usluge po istoj cijeni, čime onemogućava alternativnim operatorima bilo kakvu maržu za pružanje usluga. Na taj način se alternativni operatori prinuđuju da posluju uz gubitke ili da imaju nekonkurentnu ponudu za pružanje usluga preko infrastrukture Crnogorskog Telekom, što prirodno onemogućava ulazak na tržište i dovodi do isključivanja konkurencije. Jasno je, dakle, da je regulacija maloprodajnog tržišta neophodna, jer bi onemogućila opisano sprovođenje politike cenovnih makaza Crnogorskog Telekom u pogledu relevantnih usluga (eng. <i>margin squeeze</i>), odnosno omogućila stvaranje održive konkurencije na tržištu.</p> <p>Shodno navedenom, ne može se smatrati da veleprodajna ponuda Crnogorskog Telekom na bilo koji način doprinosi konkurenciji na maloprodajnom tržištu, odnosno da ublažava identifikovane strukturne barijere, ili smanjuje tržišnu snagu bivšeg monopoliste. Ukoliko bi veleprodajna ponuda Crnogorskog Telekom omogućila alternativnim operatorima da pružaju usluge na maloprodajnom tržištu pod istim ili povoljnijim uslovima od Crnogorskog Telekom (tj. ukoliko ne bi bili dovedeni u situaciju tzv. „cenovnih makaza“ Crnogorskog Telekom), potencijalno bi se moglo razmatrati ukidanje prethodne regulacije na maloprodajnom tržištu. Međutim, to nije slučaj. S obzirom na ovu činjenicu, pri analizi stanja na relevantnom tržištu, EKIP je bio dužan da napravi</p>	<p>dostavljene sporove u skladu sa principima po kojima rješava sporove među operatorima.</p> <p>Takođe je važno napomenuti kako Evropska komisija smatra da ukoliko postoji veleprodajna ponuda prepreke ulasku na tržište nijesu visoke.</p> <p>Ne stoje navodi Telemach-a da Crnogorski Telekom istovremeno nudi sopstvene maloprodajne usluge po istoj cijeni 7,99 eura, kao i veleprodajne, čime onemogućava alternativnim operatorima bilo kakvu maržu za pružanje usluga. Maloprodajna cijena ove usluge iznosi 14,80 eura.</p> <p>U analizama veleprodajnih tržišta je predviđena i kontrola tzv. <i>“margine squeeze”</i> kao jedna od metoda kontrole veleprodajnih cijena usluga. Međutim, Agencija do sada nije dobila žalbu od bilo kog operatora da Crnogorski Telekom krši ovaj princip.</p>
--	--	--	---

			poređenje između veleprodajnih i maloprodajnih usluga Crnogorskog Telekoma, odnosno analizu isplativosti postojećih veleprodajnih usluga za zainteresovane alternativne operatore. S obzirom da to nije učinjeno, ne može se legitimno smatrati da je postojeća veleprodajna ponuda dovoljna da otkloni razloge za zabrinutost u pogledu efektivne tržišne konkurencije, jer nijedan operator nije prihvatio postojeće uslove.	
Operator koji je dao komentar	Kom. br.	Originalni tekst iz Nacrta Analize	Komentar (integralno)	Odgovor Agencije
Telemach	5.	Komentar se ne odnosi na neki konkretan dio teksta u nacrtu dokumenta	<p>Zaključak</p> <p>Dakle, prema mišljenju Telemach-a, relevantno tržište usluga širokopojasnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje bi trebalo da ostane podložno prethodnoj regulaciji, konkretno iz razloga što odlučne činjenice utvrđene u Analizi ne ukazuju da relevantno tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji u periodu ne dužem od tri godine. Shodno tome, Telemach predlaže da EKIP revidira nalaze utvrđene u analizi, utvrdi da Crnogorski Telekom predstavlja operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu i odredi mu odgovarajuće regulatorne obaveze.</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar Telemach-a.</p> <p>Agencija je prilikom sprovođenja Testa tri kriterijuma na relevantnom tržištu uzela u obzir sve činjenice i na osnovu istih donijela zaključak da tržište nije podložno prethodnoj regulaciji. U prilog zaključku Agencije ide i činjenica da predmetno maloprodajno tržište u državama članicama Evropske Unije nije podložno prethodnoj regulaciji. U državama u kojim je ovo tržište bilo predmet prethodne regulacije, poslednjim analizama je to tržište je deregulisano.</p>

Komentari Telemach-a:

Tabela 1

Prethodna Analiza	Analiza
<p><i>Analizom cijena usluga maloprodaje širokopojasnog pristupa Internetu u posmatranom periodu je utvrđeno kako <u>Crnogorski Telekom</u> relativno često nudi različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućava povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</i></p> <p><i>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obvezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godina dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</i></p> <p><i><u>Iako bi glavni smisao promotivnih akcija trebalo da bude upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, analiza istih potvrđuje kako se često radi o nuđenju istih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvedene minimalne izmjene. Takvim ponašanjem, Crnogorski Telekom jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti zadržavanje značajnog tržišnog učešća i u budućem periodu.</u></i></p> <p><i><u>Uticaj ovakvog ponašanja na ostale operatore na tržištu može biti negativan pa im otežati poslovanje ukoliko nisu spremni reagovati i krajnjim korisnicima omogućiti ponude sa jednakim ili većim pogodnostima. Međutim, operatori najčešće ne raspolažu finansijskim sredstvima koja bi im omogućila da, naročito tokom dužeg vremenskog perioda, u cilju povećanja broja korisnika usluge maloprodaje širokopojasnog pristupa Internetu, istu nude po cijenama koje često nijesu dovoljne za pokriće svih troškova, odnosno po cijenama koje dugoročno ne osiguravaju potreban nivo prihoda.</u></i></p> <p><i><u>Učestalost i karakteristike dosadašnjih promotivnih akcija nuđenih od strane Crnogorskog Telekoma navode na zaključak kako bi takva ponuda usluga, ukoliko bi se pokazalo da prihodi od prodaje istih ne pokrivaju sve troškove koje njihovo pružanje prouzrokuje, mogla pridonijeti ozbiljnom narušavanju razvoja tržišne konkurencije. Naime, drugi operatori nijesu u mogućnosti odgovoriti na navedeno ponašanje Crnogorskog Telekoma s obzirom da bi nuđenjem jednakih ili većih povoljnosti krajnjim korisnicima, obzirom na finansijsku neisplativost istih, ugrozili sopstveni opstanak na tržištu.</u></i></p>	<p><i>Analizom cijena usluga širokopojasnog pristupa Internetu na nivou maloprodaje u posmatranom periodu je utvrđeno kako operatori često nude različite promotivne akcije putem kojih svojim krajnjim korisnicima omogućavaju povoljnije uslove korišćenja usluge i/ili različite dodatne povoljnosti.</i></p> <p><i>Navedeno je uslovljeno potpisivanjem ugovora uz obvezno trajanje pretplatničkog odnosa na određeni vremenski period (minimum godina dana), na način da osim novih korisnika iste mogu koristiti, uz produženje trajanja ugovornog odnosa, i postojeći korisnici.</i></p> <p><i>Glavni smisao promotivnih akcija je upoznavanje tržišta, odnosno krajnjih korisnika, s karakteristikama nove usluge, a analiza istih potvrđuje kako se često radi o nuđenju sličnih paketa usluga u koji su, za potrebe sprovođenja nove promotivne akcije, uvedene izmjene sa određenim, obično kraćim rokom trajanja. Na taj način, operator jača svoju trenutnu tržišnu poziciju i osigurava sebi stabilnu bazu korisnika koja bi im trebala omogućiti zadržavanje značajnog tržišnog učešća i u budućem periodu.</i></p> <p><i>Učestalost i karakteristike dosadašnjih promotivnih akcija nuđenih od strane operatora na crnogorskom tržištu navode na zaključak da takve ponude usluga dovode do razvoja tržišne konkurencije.</i></p> <p><i>Uzevši u obzir navedeno, odnosno činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane operatora koji posluju na crnogorskom tržištu pospješuje se razvoj tržišne konkurencije, Agencija zaključuje kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište teži efektivnoj konkurenciji.</i></p>

Navedeno ponašanje Crnogorskog Telekomu uslovalo je da on, uprkos postojanju regulacije na veleprodajnom nivou, i dalje ima snažan udio na maloprodajnom tržištu širokopojasnog pristupa Internetu.

Uzevši u obzir navedeno, odnosno činjenicu kako se snižavanjem cijena i intenzivnim promotivnim ponudama od strane Crnogorskog Telekomu može ugroziti postojeće stanje na tržištu, a samim tim i dalji razvoj tržišne konkurencije, Agencija zaključuje kako cjenovna kretanja pokazuju da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji.

Komentari Telemach-a:

Tabela 2

Prethodna Analiza	Analiza	Veleprodajna Analiza
<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa Internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi nijesu dovoljne da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu težilo efikasnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je tržišni udio Crnogorskog Telekomu veoma visok, iako je u periodu za koji su prikupljeni podaci za Upitnik, veleprodajna regulacija bila na snazi.</p> <p>Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja kako, u odsustvu regulacije, tržište neće težiti efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Čak i u slučaju dodatne regulacije na veleprodajnom nivou (poput uvođenja obveze samostalnog širokopojasnog pristupa, odnosno „golog” bitstream pristupa) potrebno je sačekati da prođe određeno vrijeme kako bi se vidjeli rezultati uvođenja nove usluge na tržištu, pa nije za očekivati da će</p>	<p>Po mišljenju Agencije, postojeća veleprodajna ponuda na tržištu širokopojasnog pristupa internetu i tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi su dovoljne da tržište, u odsustvu regulacije na posmatranom tržištu, teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedenog proizilazi iz činjenice da je tržišni udio Crnogorskog Telekomu pao tokom analiziranog perioda. Na osnovu navedenog kriterijuma, Agencija je mišljenja da tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji.</p>	<p>Agencija je razmatrala, mogućnost investiranja operatora u sopstvenu infrastrukturu u cilju pružanja usluge pristupa za sopstvene potrebe, odnosno kako bi investiranje takve vrste uticalo na ponašanje Crnogorskog Telekomu na relevantnom tržištu, i smatra da je takvo investiranje ograničenog opsega, odnosno da infrastruktura dobijena na taj način čini relativno mali dio ukupne pristupne mreže. Kako bi izgradio pristupnu mrežu na bazi bakarne parice ili optičkog kabla do krajnjih korisnika, novi operator mora ili sam graditi pristupnu infrastrukturu do krajnjih korisnika ili koristiti pristupnu infrastrukturu drugog operatora. Izgradnja sopstvene pristupne infrastrukture je otežana ne samo zbog visokih i nenadoknadivih troškova koje se odnose na građevinske radove (kopanje kanala, postavljanje cijevi, provlačenje kablova, zatrpavanje iskopanih kanala) već i usled visoke cijene dobijanja potrebnih dozvola (a u nekim slučajevima i nemogućnosti dobianja istih).</p> <p>Imajući u vidu geografsku</p>

<p><i>isti u potpunosti biti postignuti u relativno kratkom roku.</i></p>		<p>zastupljenost pristupne mrežne infrastrukture Crnogorskog Telekom na teritoriji Crne Gore, te činjenice da je rađena tokom dugog vremenskog perioda, odnosno tokom perioda kada je Crnogorski Telekom poslovao kao javno preduzeće u državnom vlasništvu, zaključuje se da njeno udvostručavanje (replikacija) ne bi bilo ekonomski opravdano, odnosno isplativo.</p> <p>Takođe, shodno tehnološkom razvoju i orijentaciji ka mrežama nove generacije, odnosno mogućnosti da uz relativno male investicije poboljša kvalitet svoje pristupne mreže, Crnogorski Telekom će vrlo vjerovatno investirati u tom pravcu, provlačeći optičke kablove kroz postojeću (sopstvenu) telekomunikacionu kablovsku kanalizaciju. Imajući u vidu da troškovi kopanja učestvuju sa oko 50–80% u ukupnim troškovima izgradnje pristupne mreže, Agencija smatra da će takvom orijentacijom Crnogorski Telekom dodatno učvrstiti svoj tržišni položaj i u dijelu pristupa telekomunikacionoj mreži, a u cilju daljeg pružanja usluga širokopojasnog pristupa na maloprodajnom nivou.</p> <p>Shodno navedenom, Agencija smatra da u relevantnom periodu ni jedan operator nije bio u mogućnosti da udvostruči (replicira) mrežnu infrastrukturu Crnogorskog Telekom u onoj mjeri koja bi mogla omogućiti da ugrozi njegov tržišni položaj. Dodatno, po osnovu kontrole ovakve svoje infrastrukture tokom trajanja relevantnog perioda, Crnogorski Telekom je kroz izvršena ulaganja u optičku pristupnu mrežu dodatno ojačao svoj tržišni položaj, a očekuje se da će u narednom periodu nastaviti sa ovakvim trendom.</p>
---	--	--